

OS GALOS

REVISTA DE DIVULGACIÓN DA
CULTURA MARÍTIMA E FLUVIAL

7º VI-3-21-95

BUEU 2019
Nº 13

Lancha xeiteira restaurada

Las aves sirven de guía en el mar, indican donde va la comeduría y por lo tanto la pesca. Así se logra dar con el bonito, la sardina u otra especie.

*José Vidal de Bustamante, natural de Verín (Ourense), foi un xornalista que traballou no xornal republicano El Pueblo Gallego de Vigo sendo máis coñecido polas suas crónicas deportivas que asinaba como "Olímpico". Por este motivo, gardaba certa amizade con Johan Carballeira que foi quizáis quen lle facilitou a relación con Chuco Novas. Temos que dicir tamén que o seu irmán Enrique Vidal accedería por concurso en marzo de 1929 á escola nº 2 de Bueu na que permaneceu ata finais de 1930. O xornalista José Vidal, home de terra adentro, debeu quedar moi impresionado polo, para el, novidoso relato de Chuco Novas pois no encabezamento da entrevista fai a seguinte advertencia: **Si no sientes el mar, si no acucia tu interés la vida del pescador, o no la entiendes, no prosigas lector adelante: Esto no es para ti.**

Las aves hacen en el aire lo que los mascatos beneficiosos, éstos son los que tanta guía dan a la sardina y hasta indican la dirección que lleva.

Hasta en alta mar hacen falta las aves -termina nuestro experimentado pescador- Cuando naufraga un pesquero unos cogen la chalana, otros un simple madero; de noche es una luz la que les enfoca y señala, pero de día, solamente las aves ven al náufrago, vuelan sobre él y así llaman la atención de los barcos, que de este modo dan con ellos y son su salvación. El náufrago debe llevar algún pescado al lanzarse al agua, para atraer mejor a estas aves.

También para eso, con su gran sabiduría, puso Dios en el mar a las aves: para pescar peces y hombres.

Aquí terminan los papeles de Chuco Novas, de los que sentimos su fin, pero siempre nos queda la esperanza de que aun podamos obtener de él una segunda y tercera parte. Y por nuestra banda solo podemos agregar: ¡LAUS DEO!

José Vidal de Bustamante

Barcos de papel

Cada cousa é pr'o que é

O' Xedas

O misterioso Exipto en Bueu

Xa hai uns cantos anos, atopámonos cun curioso anuncio dunha festa que se ía celebrar en Exipto, *importante barriada de Bueu* que non quería ser menos entre as diversas festas que se celebraban na localidade. Ao que parece, os mozos do lugar decidiron organizar duas verbenas en setembro de 1925 e para iso contrataron unha banda de música, quizáis a de Cangas por ser habitual, e unha *colectividade musical* denominada "Os Bichocos".

Esta pequena banda, a primeira de Moaña, xa fora fundada en 1880 por Fernando Costa e foi o xérmolo de moitos músicos profesionais daquela vila.

Contodo, cabe dicir que foi o curioso nome deste barrio o que nos chamou a atención e pronto soubemos que compartía o topónimo cun lugar da parroquia de Abanqueiro no concello coruñés de Boiro, tamén denominado Exipto. Ata o de agora, que saibamos, esta denominación estaba considerada como única en Galicia e quizáis tamén en España e Portugal, ao ignorarse a existencia, ao menos por un tempo e pode que por isto, do noso Exipto.

No caso da localidade boirense sabemos que recibiu este nome por estar situado no mesmo unha pequena ermida dedicada ao episodio evanxélico da Fuxida a Exipto da Sagrada Familia que se conmemora no ciclo de Nadal.

Por isto, xa que as festas destes mozos eran en setembro, e porque non atopamos ningunhas referencias haxiográficas ou devocionais a pesar de situarse na contorna da igrexa parroquial, poderíamos considerar este topónimo como algo misterioso, exótico e incluso chusqueiro como ocorre co mesmo Exipto de Boiro onde tamén teñen un lugar chamado *Korea*.

Neste sentido, poderíamos pensar nun alcume colectivo derivado da lonxanía do centro da vila e non que os seus veciños se adicasen a contruir pirámides ou a andar de perfil. Mais, igual que ocorre co Exipto de Boiro, cabe que teña tamén unha orixe relixiosa, relacionada coa capela dos Santos Reis e o ciclo do Nadal durante o que se celebraban esta efemérede e máis a dos Inocentes.

Como fose, o certo é que este topónimo desapareceu hai xa moitos anos (pensamos que na República) e situábase no barrio do Enleito.

Os bodenses

Hai topónimos aos que resulta moi difícil derivarlles o seu xentilicio e entre eles está o de Bueu con esas tres vocais seguidas que deron orixe ao confuso *buenenses* (*bonenses* son os de Bon) e *bueuenses* de difícil expresión polo exclusivo cuatriptongo, aínda que os de Beluso tampouco o teñen doado con belusenses porque belusinos soaría moi extraterrestre. Son bastantes as poboacións que nestes casos recorreron ao étimo latino para formar o seu xentilicio como pacenses (Badaxoz), bilbilitanos (Calatayud), onubenses (Huelva), calagurritanos (Calahorra)... e cremos que o xentilicio de Bueu debería ser *bodenses*, máis fácil de escribir e pronunciar pois o seu étimo latino é *bodetum* > *boedo* > *boeu*. Só é cuestión de asumilo, usalo e normalizalo.

O Cultivo do arroz en Beluso

Como andamos a tratar de asuntos máis ou menos exóticos e como Exipto está entre os maiores produtores de arroz do mundo, traemos a conto este asunto do que quizais non saiban nin veciños, nin eruditos nestes temas, se é que os hai. Ocorreu que cara ao ano 1812 había xurdir o concepto de saúde pública facendo fincapé basicamente nas áreas de hixiene e de loita contra as epidemias, centradas nas Xuntas de Sanidade Local. Nestas datas pensábase que o paludismo se producía por *miasmas* emanados das augas estancadas como as usadas para o mollado do liño. Pero onde se detectaba un problema maior era nas plantacións arroceiras do Levante español e por iso propúxose a plantación do arroz de secano traído das Filipinas cuxa experimentación en Galicia se fixo en 1831 na parroquia de Beluso. Porén, o proxecto resultaría fallido, non pola calidade do arroz que era óptima, senón pola falta de hábito no consumo deste produto que non tivo éxito no mercado galego. Contodo, que se saiba que Beluso foi o primeiro e único produtor de arroz de Galicia... aínda que só houbo unha colleita.

Ulo Bueu?

Xa non aparecía no 2017 e na edición de decembro do 2018 do Atlas das Grandes Áreas Urbanas (M^o. de Fomento) tampouco... Esta nova edición realiza por vez primeira unha división de Galicia en seis áreas e non as sete clásicas, que atende a outras tantas cidades. Para Fomento, Vigo e Pontevedra xa son un único ente a efectos estatísticos, denominado Área Urbana Vigo - Pontevedra formada a estes efectos por 14 concellos: *E Bueu?*

Vento nas Velas

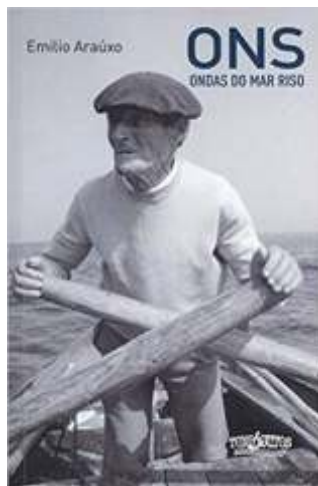
No sábado 22 de setembro do pasado ano e con motivo da presentación da primeira fase do reconstruído Asteleiro de Purro tivo lugar a presentación de dous libros de temática mariñeira. Un deles, baixo o título de *Vento nas velas*, obra do fotógrafo Xurxo Lobato, xa editado en novembro de 2017, analiza a cultura marítima da comunidade a través das súas múltiples manifestacións ao longo dos séculos. Máis de 200 fotografías do autor reflicten o extenso patrimonio marítimo histórico de Galicia a través de múltiples manifestacións: Barcos en navegación, carpintarías de ribeira, museos do mar, faros, muíños, igrexas de estilo gótico mariñeiro ou os pobos mariñeiros máis representativos, conforman unha obra publicada en tres idiomas (galego, español e inglés) que pretende ser un medio de difusión da cultura marítima galega e aglutinar as singularidades da súa arte máis representativo. Contodo, son as embarcacións tradicionais as principais protagonistas do libro adquerindo cadansua un selo de identidade a través dunha ficha técnica que inclúe dornas, gamelas, racús, galeóns, botes, traíñeiras, bucetas... As fotografías contan co apoio de textos de Avelino Ochoa, José Ramón Soraluce, Felipe Senén López e Liño Prieto, figurando entre as imaxes varias das embarcacións da asociación Os Galos navegando na ría.

A dorna, a gamela e o galeón

Este libro foi presentado como novidade na mesma data e acto que o anterior e no mesmo faise un pormiudado estudo sobre tres das embarcacións tradicionais máis características de Galicia: a dorna, a gamela e o galeón. O traballo foi elaborado polos enxeñeiros Guillermo Gefaell, Pedro Pernas e Rocío Lourido, ademais de contar coa colaboración do Museo Massó e co apoio da Federación Galega pola Cultura Marítima e Fluvial dentro do proxecto Proamare 2013 e editado pola Deputación de Pontevedra. O libro inclúe información sobre cada tipo de embarcación, a descrições das súas características, dimensións, tipoloxías, usos e fotografías, incorporando un anexo dixital con infografía tridimensionais.

Ons. Ondas do mar riso

O pasado ano saiu do prelo este novo libro do filósofo, fotógrafo, etnógrafo e tradutor Emilio Araújo no que tenta afondar e amosar a realidade dun mundo, ou duns mundos, que case xa non son. Nesta publicación dirixe a súa ollada ás xentes da illa de Ons de quen recolle o seu testemuño oral para dispoñelo de xeito que a voz narrativa está ausente. O discurso oral é o protagonista real e cabe que foron recollidos en distintos períodos dos anos noventa. Esas intervencións orais cobran valor e presenza ao articulárense nunha disposición poética que, dalgún xeito, posibilita achegarse a eses diálogos coma se fosen monólogos nos que as persoas interpeladas facilitan que recoñezamos a toponimia e a tala-sonimia que rodea a illa; que cheguemos, dalgún xeito, a compor unha idea do que foi noutro tempo, das relacións consuetudinarias que desde ela se estableceron con particularidades únicas xeradas nun mundo conformado por labores agrícolas e mariñeiros, oficios aos que as máis das persoas de Ons se dedicaron.

Premio e nova novela de Marta Currás

Marta Currás

Ainda que con certa demora, pero aproveitando a presentación do seu libro en Bueu o 10 de maio pasado, queremos darlle os nosos parabéns á escritora e bióloga de profesión Marta Currás Martínez, natural da nosa vila, por ter alcanzado, a finais de outubro do pasado ano, o XXII Premio Literario Nostromo: *La Aventura Marítima*. Este galardón, convocado pola Asociación Amigos de Nostromo, o Museo Marítimo de Barcelona e a Editorial Juventud, recaeu na sua obra *La memoria de las olas*, novela que conforma un relato de aventuras e misterio con diferentes tramas e personaxes interrelacionados entre si no Vigo de 1924, cunha misteriosa epidemia de trasfondo e a investigación dun crime sen resolver.

A parte do noso interese persoal e afectivo, temos que sulñar que este é o único premio literario dedicado ao fomento da cultura marítima dos que se outorgan en España e un dos poucos a escala internacional. Tamén cobra especial importancia este premio pois trátase da segunda escritora que se fai con el nos 22 anos que tén de existencia, ofrecendo unha mostra de calidade e alta literatura escrita por mulleres que debe continuar potenciándose. Este premio vén ser ademáis como un estímulo para unha escritora que se vai consolidando, despois de irse curtindo no relato curto como *Historia de una sombra* e nas posteriores novelas de gran éxito como *Templados por el sol*, *mecidos por el viento* ou *El signo del cartógrafo*.

Dous exitosos libros sobre o narcotráfico

Cabe que a maioría das presentacións de libros, case todas organizadas pola Librería Miranda, non teñen como temática central o mar, pero as relacionadas co tema de moda como é o narcotráfico, si que gardan unha certa proximidade con el no que se refire, ao menos ás embarcacións utilizadas que ben poderían dar para un artigo sobre este tema. En agosto foi presentada a coñecida "*Fariña*" de Nacho Carretero e a comezos de decembro "*Vivir sen permiso*" de Manuel Rivas, ambas xérmolo de cadansua serie televisiva.

A gran travesía de Chiruca Macallás

A finais de novembro, de novo a través da Librería Miranda, presentouse o libro "*A gran travesía de Chiruca Macallás*", escrita por Xurxo Souto. Coa forza do relato oral e de elementos fantásticos e surrealistas que nos remiten a atmosfera gráfica de Urbano Lugrís, este relato conta a viaxe do barco arrastreiro "Macallás", rumbo ao Gran Sol ao mando dunha muller, posuidora dun particular universo, a través do cal se nos vai revelar unha historia de superación inserta nunha marea singular con ton epopeico.